

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Juuni 1934. a.

Nr. 6

KAHETEISTKÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind;	Toimetus ja talitus;	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal- linna osak. nr. 609, E. Rahvapangas nr. 991 ja Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak. „ —.50		
1924—1931. a. à „ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Kohapealse valitsemise korraldamisest maal — Ferd. Vellner	Lhk. 83
Missuguses korras sünnib usuühingute avalike matmispaikade laiendamine? — Oskar Angelus	„ 87
Maavalitsuste tulud 1934./35. a. eelarvete järel	„ 88
Vallavalitsuste poolt tõestatud volituste maksvusest — E. Valk	„ 94
Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja omava- litsuste tegevusest	„ 95
Riigikohtu otsuseid	„ 96
Küsimusi ja vastuseid	„ 96
Kuulutusi	„ 82

Vallasekretäride kutseeksamid

1934. a. korraldatakse sügisel Tallinnas arvatavasti septembri kuus. Koht ja täpne aeg pole veel lõpulikult kindlaks määratud ning selgub lähemal ajal, millest antakse teada ajalehtedes ja meie häälekandjas „Maaomavalitsuses“.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Kajaka tn. 8, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pängas, telef. 109.

Pärnus, Riiutli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Tähelepanu!

Liidu laos on veel piiratud arvul saadaval

„Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta“

Koostanud E. Maddison ja J. Kaiv.

Liidu juhatuse otsusega on otsustatud, et likvideerida ladusolevat vähest tagavara lõpulikult ja et vastutulla raamatu tarvitajatele, müüa viimaseid eksemplare broshüüritult 6 krooni ja nahkkoites 8 krooni 50 senti eksemplar.

Raamat sisaldab üle 1000 lehekülje ja mahutab eneses kogu vene- kui ka omariikluse aegse normide kogu maakonna-, valla-, alevi- ja osaliselt ka linnaomavalitsuste kohta.

See raamat ei tohiks puududa üheski omavalitsuse- ega riigiasutuses ja on vajaliseks käsiraamatuks igale omavalitsustegelasele ja ka igale kodanikule.

Tellimised saata: Eesti maaomavalitsuste liit,
Tallinn, S. Roosikrantsi 12.

Kohapealse valitsemise korraldamisest maal.*)

Ferd. Vellner.

Omavalitsuste või kohapealse valitsemise korralduse ümberkorraldamise küsimus on olnud aktuaalseks küsimuseks juba aastaid. Uue Põhiseaduse maksmahakkamine on selle aga teinud paratamatuks ja möödapääsemata küsimuseks. Kui endise Põhiseaduse maksvuse ajal võis rääkida veel asja otstarbekohasuse ja vajaduse seisukohalt, siis nüüd on paratamatuks kujunenud kohapealse valitsemise ümberkorraldamine ühes või teises suunas.

Omavalitsuste, eriti maakondade reformi ja ümberkorraldamise küsimus on seisnud ka päevakorras Liidu nõukogu kui ka juhatus koosolekuil mitmeid kordi. On välja töötatud seisukohad ja reformi põhi- alused, koostatud nende järele isegi vastavad seaduse eelnõud, vastuvõetud üleriiklikul kongressil reformi põhi- alused jne. Sellest kõigest on üle veerenud aeg ja sellega kaasas käinud mitmedgi tähtsad sündmused meie poliitilises ja riiklikus elus, on vastuvõetud uus Põhiseadus, mille alusel on võimule pääsenud autoritaarse riigikorra põhimõte ning monokraatsuse ülistamine, mille kõige tagajärjel ka omavalitsuste reformi küsimuses tulevad revideerimisele võtta endised seisukohad.

Maksvas Põhiseaduses, nagu vanaski on pühendatud omavalitsustele VII peatükki, mis koosneb kolmest paragrahvist — §§ 75, 76 ja 77. Nendest § 75 vanas Ps-ses kõlas järgmiselt: „Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“. Maksva P-se järele on § 75 tekst järgmine: „Linna, alevi ja vallaomavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrt seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.“ Sellega on nimetatud §-i tekstis loetletud need omavalitsusühikud, milliste kaudu riigivõim võib leida teostamise. § 76 räägib omavalitsuste esituskogudest, millised peab valitama üldisel ühetaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Maksva Ps-se redaktsioonis leidub veel lisandus, — „kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid“. Viimane lõige on toodud sisse analoogiliselt Riigikogu valimistele, mis ettenähtud

Ps-se § 36. ja mis oli põhjustatud Ps-se muutmise puhul nii väga kiidetud ja nõutud isikuvälimise printsiibi esilekerkimisest. § 77, milline räägib sellest, et omavalitsusühikutel on õigus võtta makse ja panna peale koormatusi seaduses kindlaksmääratud piirides ja korras, on püsinud vanas redaktsioonis.

Maaomavalitsuste seisukohalt on põhjaneva tähtsusega Ps-se § 75. Nagu tähendatud maksva Ps-se selle §-i järele on ülesloetletud need omavalitsuse ühikud, millised võivad üldse eksisteerida. Suurem osa juriste ja riigi- ning administratiivõiguse tundjaid tõlgendavad mainitud §-i nii, et selle järele on põhiseaduslikult kindlaksmääratud võimalikud omavalitsusühikud. Nii kirjutab prof. A. T. Kliimann „Õiguses“ Nr. 9—1933 a.: „Võimalikke omavalitsusühikuid esineb vaid kolm: vald, alev, linn. Seega võidakse lasta edasi kehtida, s. o. maksvusel olla vaid neil Ps-ses loendatud kolmel ühikul“. Samal seisukohal asub ka praegune Sise- ministri k. t. Joh. Müller ja ministeeriumi vastavad eritundjad J. Kaiv ja J. Klement. Nii kirjutavad viimased nende poolt koostatud brošüüris „Eesti Vabariigi Põhiseadus“ § 75 seletuste juures: „Paragrahvis on loendatud need omavalitsusühikud, mille kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim. Need on linna-, alevi- ja vallaomavalitsused. Muid omavalitsusi Põhiseadus ei tunne ning sellepärast ei saa uue Põhiseaduse maksmahakkamise momendist enam eksisteerida senised maa- (maakonna-) omavalitsused ning nende organid omavalitsuste organitena“. Samal seisukohal asus ka Vabariigi Valitsus ja Riigikogu vastu võttes Maakondade ajutise valitsemise seaduse, millega maaomavalitsused kaotati arvates 24. jaanuarist 1934. a., s. o. uue Ps-e jõusseastumise momendist. Nimetatud seaduse seletuskirjas toodi maaomavalitsuste kaotamise põhjendusena ette just seda, et uue Ps-e järele ei või eksisteerida rohkem kui kolm omavalitsusühikut, s. o. vald, alev ja linn. On olnud ka vastupidiseid arvamisi, et Ps. ei keela otseselt maaomavalitsuste olemasolu, kuid võtab temalt ära põhiseadus-

*) Liidu nõukogu koosolekul 16. mail k. a. ettekantud referaat.

liku kaitse — ta võidakse lasta eksisteerida ja võidakse ka mitte. Viimane seisukoht on jäänud aga vähemusse ja ei ole leidnud tunnustamist ka, nagu juba tähendatud, Vabariigi Valitsuse kui ka Riigikogu poolt Maakondade ajutise valitsemise korraldamise seaduse vastuvõtmisega, milline selgub vimase seaduse seletuskirjast.

Veel kaugemale läheb prof. A. T. Kliimann, kes juba varem on tõlgitsenud vana ja seda teeb ka maksva Ps-ga seletades, et omavalitsusühikud on vaid fakultatiivse instituudina mõeldavad, s. o. P-se järele võib omavalitsusühikuid luua, võib ka mitte luua ja viimasel juhul teostada valitsemist riigivõimu poolt loodud asutuste kaudu. See seisukoht on aga silmnähtavalt liigagi kaugele minev ja seda seisukohta ei ole jaganud seni keegi tunnustatuist ja tuntumaist asjatundjaist. Õigusteadlaste päeval 1932. aastal Tartus, kus prof. A. T. Kliimann nimetatud seisukohta kaitses, ei leidnud ta ühtegi toetajat. See tõlgitus oleks ka liigagi sihulik ja omavalitsusvaenuline ja täielist tsentralisatsiooni taotlev.

Nagu juba tähendatud on asunud Vabariigi Valitsus ja Riigikogu seisukohale, et maaomavalitsused ei või eksisteerida maksva Ps-e järele. Selle tagajärjel Ajutiste maakondade korraldamise seadusega kaotati maaomavalitsused ja asendati ajutiste maavalitsustega, kui keskvalitsusele alluvate kohapealsete haldusasutustega. See oli muidugi suureks hoobiks omavalitsuse põhimõttele, eriti maaomavalitsusele, millega oli hävitatud see, mida oli püütud kaua, juba vene ajal, ning mida ülesehitatud ja korraldatud 16. aastal, s. o. suure omavalitsusühik maal — maakonnaomavalitsus. Kuid sellega tuli leppida kui paratamatusega, mis ettekirjutatud Ps-es, milline rahva valdava enamuse poolt vastu võetud. Ajutiste maavalitsuste korraldus, nagu juba nähtub nende nimetusest, on muidugi ainult ajutine ja möödaminev ning tingitud sellest, et ei suudetud teostada korralt laiaulatuslikku kohapealse valitsemise reformi ja pidi leppima ainult osalise ja paratamatu ümberkorraldusega. Põhjapanevam ja lõplik reform ning ümberkorraldamine seisab aga veel ees.

Uue Ps-se maksmahakkamisega toodi meie riigiellu ja korraldusse aga ka hoopis teine vaim ja suun. Kuna uue Ps-es on läbiviidud üksikisiku võimuküllus, autoritaarse riigikorra põhimõtte ja mono-

kraatsuse põhimõtte kollegiaalsuse ees ning võimu keskendamise printsipi, siis paratamatult pidi sellele järgnema ka valitsemise vastav ümberkorraldamine kohapeal. Esimese sammuna, nagu juba tähendatud, oli maaomavalitsuste kaotamine ja asendamine riigi keskvalitsusele otseselt alluvate asutustega. Teiseks tähtsamaks sammuks sel alal ja selles suunas oli aga Linnaseaduse ja Linnavolikogude valimise seaduse muutmise dekreedid, millised antud Riigivanema poolt 19. märtsil 1934. a. Linnaseaduse muutmise dekreedid järgi kinnitab linnapea, linnapea abid ja linnavalitsuse liikmed ametisse Siseminister. Kui siseminister ei kinnita ametisse linnapead, tema abi või linnavalitsuse liiget, võetakse hiljemalt kahe nädala jooksul arvates Siseministri sellekohase otsuse linnavalitsusele teatamisest, ette uued valimised. Kui Siseminister ei kinnita ametisse ka teistkordsel valimisel valitud kandidaate või kui linnavolikogu ei vali antud tähtajaks uusi kandidaate, nimetab vastava ametniku ametisse Vabariigi Valitsus Siseministri ettepanekul.

Edasi anti Vabariigi Valitsusele õigus Siseministri ettepanekul määrata revisjonikomisjoni esimehe, kes tegutseb Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtkirja kohaselt.

Edasi Tallinna linnapea nimetatakse ametisse linnavolikogu kestvuse ajaks Riigivanema poolt Siseministri ettepanekul. Vabariigi Valitsuse poolt nimetatakse ametisse linnapea, abi ja linnavalitsuse liikmed juhul, kui rohkem kui 30% linnavolikogu koosseisust on väljalangenud.

Linnavolikogude valimise seaduse muutmise dekreediga on Vabariigi Valitsusel õigus kuulutada välja kas üksiku linna või kõikide linnade kohta uued linnavolikogu valimised.

Kõik need sammud näitavad keskvalitsuse võimupiiride suurenemist omavalitsuste arvel. Nende seaduste alusel kolme tähtsama linna — Tallinna, Tartu ja Narva linnavalitsused on määratud ametisse keskvalitsuse poolt.

Edasi võiks märkida Õppe- ja kasvatustöö ülevälve seaduse muutmise seadust (RT 18—34. a.), mille järele koolinõunikud kujundati ümber riigiametnikkudeks ja omavalitsuste koolinõunikud vabastati. Õppejõudude teenistuse seaduse muutmise dekreedid alusel (RT 37—34. a.) sünnib õpetajate ametisse määramine edaspidi ainult keskvalitsuse poolt ja omavalitsustel ei ole siin midagi kaasa rääkida.

Lisaks sellele ilmus hiljuti (RT 36 — 34. a.) Aleviseaduse muutmise ja täiendamise dekreet, mis taotleb samu sihte, kui linnaseaduse muutmise dekreeti. Selle järele alevivolikogu poolt vastuvõetud sundmäärused kuuluvad Siseministri kinnitamisele. Alevivanema ja alevivalitsuse liikmed kinnitab ametisse Siseminister. Kui Siseminister ei kinnita ametisse ka teistkordsel valimisel valitud alevivanemat või alevivalitsuse liiget, nimetab vastava ametniku ametisse Siseminister. Samuti kuuluvad ka alevivolikogu poolt vastuvõetud aruanded ja eelarved Siseministri kinnitamisele.

Kõik need seadused ja dekreedid märgivad selgejoonelist valitsemise suuna, mis taotleb keskvalitsuse võimupiiride suurenemist ja tsentralisatsiooni, ühes sellega ka omavalitsuste võimu kärpimist ning nende osatähtsuse langust. Kuigi see kõik tahab olla ajutine ja on osaliselt tingitud erelistest olukorrast, ning valitsevast seisukorrast, tundub siiski, et tsentralisatsiooni vaim on haaramas järjekindlalt oma alla kõike olemasolevat. Võib peaaegu kindel olla, et sellega ei ole veel öeldud kõik, vaid keskvalitsuse võimu kõvendamine leiab teostamise veel edaspidi ja seda järjekindlalt.

Kõige selle tagajärjel ei saa omavalitustegelased vaadata eelolevatele suurtele reformidele ja ümberkorraldustele kohapealse valitsemise korralduse alal sugugi lootusrikkalt. On karta, et ka selle juures pääseb võimule valitsev tsentralisatsiooni suun ja keskvoimu kõvendamise tendents.

Kohapealse valitsemise korralduse ümberkorraldamine maal ligemal ajal on aga paratamatu. Praegune maakondade korraldus on ajutine ja hädaabinõu ja ministeeriumis on asunud juba eeltööde tegemisele lõpuliku reformi kavade koostamiseks. Maakondliku valitsemise lõpuliku ümberkorraldamisega on aga ka lähidases seoses valdade reformi küsimus. On selge, et reformi tuleb teostada tervikuna ja ühel ajal. Sellise laiaulatusliku reformi teostamine on aga suuremaid ja otsustavamaid samme meie riigielus ja sellepärast tuleb seda teostada põhjaliku kaalutluste ja uurimuste järgi. Selle reformi teostamisel tuleb aga ka arvestada kohapealse valitsemisest tegelikult osavõtnud isikute arvamisestega ja seisukohtadega, kes oma tegevusajaga jooksul on tundma õppinud olemasolevad head ja vead.

Meie valitsemisaparaadi aluseks on vald, kui väiksem valitsemis- ja omavalitsusühik. See on riigi- ja valitsusvõimu alustoeaks, millele rajaneb kogu riiklik hoone ja valitsemiskorraldus. Kui vundament on tugev, siis on ka maja kindel ja kuna vallad on ka vundamendiks meie valitsemiskorralduses, siis peab nõudma, et olgu vallad tugevad ja elujõulised, siis on ka kogu meie valitsemisaparaat ja korraldus elujõuline ja terve. Sellepärast tuleb nõuda, et valdade kui omavalitsusühikute õigusi tuleb suurendada, muuta nad elujõulisteks ja tugevateks omavalitsusühikuteks, kes vääriiselt võivad kanda riigivõimu alussammaste nime. Valdade reformi küsimus on aga raske ja eluline küsimus, mis põrkab vastu mitmesuguseid raskusi. Kuid ratsionaalse ja korraliku asja korralduse juures saab sellest üle. Et aga see ümberkorraldamine sünniks omavalitsuse huvides ja kohapealse rahva enesemääramise ja korraldamise vaimu, selle eest tuleb hoolt kanda omavalitsustegelastel ja Liidul kui omavalitsuste keskkondidel.

Et ei ole mõeldav valdade põhjalik ümberkujundamine, nende liiga suureks paisutamine, hoolimata liitmise jne., siis kerkib paratamata tarve maakondliku valitsemise keskuse järele. Terve rida ülesandeid, nagu teedekorraldus, tervishoiu järelevalve, hariduse korraldus laiemas ulatuses, valdade administratiiv järelevalve jne., need tulevad paratamatult täita. Kõiki neid ülesandeid on võimata teostada valdadel. Jäeb üle ainult kas anda need kõik riigi keskasutustele või siis iseseisvatele maakondlike korralduste — eriasutiste kätte. Esimesel juhul, s. o. riigi keskvoimu kätte andes, ollakse siiski sunnitud paratamatult paigutama riigiametnikud kohtadele — maakonnalinnadesse, kuna võimatu on koondada kõiki Tallinna nagu loomaarstid, tervishoiuarstid, koolinõunikud, teedeinsenerid jne. Sellega kerkib ülesse küsimus, kas korraldada maakondlikud eriasutised või anda valitsemise teostamine puhtakujuliste riigiametnike kätte maakonna linnades.

Küsimust võib lahendada nii ja teisiti, kuid selle lõplikul vastamisel tuleb enne järele mõelda, mida tuleb nõuda maakondlikult asutiselt ja mida ta peaks endast kujutama?

Kuna maakondade reformi küsimus on olnud pikemat aega sõelumisel ja on loetletud sadandeid kordi nende puudusi ja pahesi, siis võiks nendest juba järeldada,

mida tuleks silmas-pidada uue maakondliku valitsemise korralduse loomisel.

Kõigepealt maakond kui administratiiv ühik peaks säilima. Meie maakondlik korraldus on juba võrsunud muistsetest aegadest, on üleelanud suuri ja palju vapustusi ning on siiski püsima jäänud. Kõne alla võiks tulla mõne maakonna liitmine teisega, millega maakondade kui administratiivkeskuste arv võiks väheneda. On räägitud ja ka teostatud teatud ringkondade süsteem — (valimiste ringkonnad, kaitseringkonnad jne.), kuid ka nende aluseks on lõpuks ikkagi maakonnad, kuigi mõned liidetuna.

Teiseks uue maakondliku korralduse juures peab tingimata võimaldama kohapealse rahva osavõtu valitsemise korraldusest. Peab olema kohapeal rahva esindus, mille kaudu kohapealne elanikkond saab esile tõsta ja kaitsta omi elulisi huve ja tarbeid. Ei saa lubada ja ei ole ka vastav meie demokraatlikule rahvariikluse korrale valitsemine puht bürokraatse ja kantseleilisel alusel. See on vastulus meie maksva Ps-se vaimuga ja rahvariikluse põhimõtetega. Juba Ps-se § 1 märgib, et Eesti on iseseisev rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes. Sellepärast tuleb ka see Ps-se sõnastus võimalikult rakendada tegelikku ellu ja rahval ka tõeliselt võimaldada osavõtta valitsemisest ja just kohapealse valitsemise alal peaks see osavõtt olema kindlustatud. Sellepärast peab jääma rahva esinduskogu ühel või teisel kujul, kelle kaudu kohapealne elanikkond saaks teostada oma tahet ja esile tõsta oma huve.

Kolmandaks tuleb süvendada kontakti ja sidet maakondliku valitsemise korralduse ja valdade vahel. Meil on senistele maakondliku valitsemise korraldustele tihti heidetud ette nende sidumatust valdadega. Kontakt valdade ja maakondade vahel peab olema aga lähidane ja tihe. Ning seda sidet saab just luua esinduskogu kaudu, milline koosneks valdade esindajatest, kas vallavanemate või vallavolikogu esindajate näol. See aitaks ühelt poolt luua lähemat ühendust maakonna ja valdade vahel ja teiseks oleks sellega võimaldatud kohapealse rahva osavõtt maakondliku valitsemise korraldusest Ps-es lubatud piirides ja ulatuses.

Neljandaks on meil alati rõhutatud nii ajakirjanduses kui ka avalikus arvamises vajadust võimu keskendamiseks ja monokraatsuse printsiibi esilenihutamiseks. Ka maksev P-s kannab järjekindlat võimu

keskendamise ja üksikisiku mõjuvõimu süvendamise pitserit. Vastavalt maksvale P-le tuleb kohaldada ja ongi hakatud juba kohaldama valitsemisasutusi, neid otseselt ärarippuvateks tehes riigikeskvõimust — Vabariigi Valitsusest ja Riigivanemast.

Põhiseaduse tõlgitsusel kirjutas juba prof. A. T. — Kliimann: „Olgu tähendatud, et uue korra juures osutub tarvilikuks detsentralisatsiooni ümberkujundamine dekontsentratsiooni printsiibil (s. o. kus valitsemise niidid lähevad välja ühest keskusest). Ainult viimasena mainitud süsteem võimaldab halduse (valitsemise) alal autoritaarselt (iseseisvalt) teotseval riigivanemal juhtida ja ühtlustada kogu halduspoliitikat. Selles süsteemis jääksid esinduskogud, mis peavad olema kollegiaalsed ja demokraatsed asutised, detsentralisatsiooni alusele, nii nagu seda Ps. nõuabgi. Esinduskogude eksekutiivorganid (täidesaatvad organid) tuleks aga rajada tsentralisatsiooni süsteemile nii, et nad otseselt oleksid subordineeritud (alluvad) keskhaldusele ja riigivanemale enesele. Praegune puhtatüüpline detsentralistlik omavalitsus jääb tulevikus kiiresti ja otsustavalt teotseda tahtvale keskhaldusele ja riigivanemale tõkkeks ette.“

Selle teoreetiku arutluste suunas on valitsus ka kogu aeg talitanud katsudes järjekindlalt oma alla ja enesest otseselt rippuvaks teha valitsemisorganeid. Sellepärast on tõenäoliselt mõeldav maakondliku valitsemise korralduses täidesaatva organina maavanem, milline oleks määratav otseselt Riigivanema poolt. Tema oleks tegelik maakonna juht ja esindaja ning täidesaatva võimu teostaja. Sellejuures tuleb aga nõuda, et tal oleks kohapealse rahva esinduskogu usaldus. Viimast saab tagada sellega, et ta oleks määratud Riigivanema poolt kandidaatide hulgast, mis esinduskogu poolt ette pandud.

Uue maakondliku valitsemise korralduse juures tuleb silmaspidada peamiselt kokkuehoidu ja valitsemise korralduse otsustarbekohasust. Eelpool üldlauselises väljenduses toodud korralduse järele peaks saavutatama maksimaalne kokkuehoid ja ühtlasi oleks selline korraldus ka vastav meie P-se vaimule ja suunale. Sellise korralduse juures oleks riigi-keskvõimul võimalus valvata kogu valitsemise korralduse järgi, kuid oleks ka ühtlasi tagatud kohapealse rahva huvide esiletoomine.

Nagu juba tähendatud jääks sellega maakonnad kui iseseisvad haldusüksused

püsima. Maakondlikud valitsemise korraldused, olgu need kuidas tahes nimetatavad, peaks olema aga iseseisvad ühikud, juriidilise isiku õigustega ja kohustega. Nendel peaks olema oma iseseisev eelarve, iseseisvad seadustega võimaldatud tulud ja ka iseseisvad varandused. Ainult sellise korralduse juures omaks nad kui iseseisva valitsemiskorralduse ühikud väärtuse ja tähtsuse. Sellise korralduse juures hoiaks maakondlikud valitsemiskorraldused alles kõik need voorused ja hüved, mis on omavalitsustel, kui halduskorraldustel, kuid sellejuures oleks saavutatud ka maksimaalne kokkuvõtteid, monokraatse põhimõtte esiletõstmine, kui ka ühikulis maksva P-se vaimuga ja suunaga, mille järele oleks võimaldatud valitsemise otstarbekohasus, kiirus ja elastsus.

Võidakse küsida kas maksev põhiseadus lubab ja millises ulatuses ta lubab korraldada selliseid maakondliku valitsemise korraldusi.

P-se § 75 määrab kindlaks omavalitsuse esinduskogude valimiseviisi ja ühtlasi sellega ka omavalitsuse mõiste meil Eestis. Omavalitsuste esinduskogud peavad olema valitud üldise, ühetaolise jne. valimissüsteemi alusel. Kõik teised asutused, mille esituskogud on valitud mitte nende põhimõtete alusel, ei või olla omavalitsused meie P-se mõttes. Sellega, kui omavalitsuse mõte on teaduse üldteoorias palju laiaulatuslikum, meil Eestis on ta maksvas P-es täpselt määratletud. Sellega eelpool kirjeldatud maakondliku valitsemise korraldus ei ole omavalitsuslik korraldus meie P-se mõttes, ta ei ole maa- (maakonna) omavalitsus ja seega võib P-se mõttes täiesti eksisteerida.

Mida kujutab enesest selline maakondlik valitsemise korraldus?

Teda analüüsid võiks teda nimetada valdade sihtasutuseks maakondlikus ulatuses, mis loodud avalik-õiguslikul alusel. Maksva P-se § 75 mõttes võiks ta viia nende eriasutuste alla, — „mille kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim“. Sellega selline korraldus oleks täiesti põhi-seaduslik ja vastaks ka täiel määral maksvas P-es väljendatud dekonsentratsiooni printsiibile.

Kohapealse valitsemise reform võib ülesse kerkida meil juba lähemal päevil, mis puudutab niihästi maakondi kui valdu. Selle reformi tähtsus on määratu, kuna see puudutab meie valitsemiskorraldust tervikuna ja selle põhialuseid.

Maakonna- ja valla valitsemisest osavõtt on kogu rahva asi, on rahva enese, kohapealse elanikkonna enese asjadest korraldamisest osavõtt. Sellepärast ei saa meie maaomavalitsustegelased üksikõikelt suhtuda sellesse küsimusse, vaid peame tegema kõik, et selle reformi puhul oleks tagatud kogu rahva huvid, oleks saavutatud kokkuvõtteid, asja otstarbekohasus, kuid selle juures oleks jäetud ka kohapealsele rahvale sõna kaasa rääkida oma asjade korraldamises. Ja sellepärast tuleb meil omavalitsustegelastel valvel olla ning kaasa aidata selleks, et need suured ümberkorraldused teostataks rahvariikluse ja demokraatia vaimus ja et bürokraatia ja tsentralisatsiooni suun täiesti ei saaks vallutada meie kohapealse valitsemise korraldust. Rahva osavõtt valitsemisest, paenduv ja otstarbekohane valitsemisasutuste ja organite korraldus, lähem side maakondade ja valdade vahel, äärmine kulude kokkuvõtteid valitsemises — need oleks alused, millises suunas peaks teostuma kohapealse valitsemise ümberkorraldamine tulevikus.

Missuguses korras sünnib usuühingute avalike matmispaikade laiendamine?

Oskar Angelus.

I.

Y. kogudus palus kirjaga X. linnavalikogule lubada vana matmispaika, mis Matmispaikade seaduse (RT nr. 171/172 — 1925) § 2. p. 2. järgi, kui usuühingu endine surnuaed on avalik matmispaik, laiendada avaliku matmispaiga mõttes.

Linnavalitsus ei viinud avaldust voli-

kogu ette, vaid saatis selle Siseministerruumile ühes tarvilikkude plaanidega vastava loa andmiseks ja plaanide kinnitamiseks.

Tekib küsimus, kelle võimkonda kuulub sarnaste küsimuste otsustamine: kas omavalitsuste esituskogude või aga Siseministri kompetentsi?

(Järg vt. lhk. nr. 92.)

Maavalitsuste tulud 19

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Korralised tulud.										
Peatükk I.										
MAKSUD.										
1. Kinnisvaramaks	80.000.—	20,42	58.100.—	18,28	58.272.—	15,50	21.480.—	7,88	55.000.—	15,26
2. Tulumaks	45.700.—	11,66	30.000.—	9,44	34.500.—	9,17	35.000.—	12,84	40.000.—	11,10
3. Lisapõhiarimaks	8.000.—	2,04	6.000.—	1,89	5.000.—	1,33	2.100.—	0,77	7.000.—	1,94
4. Trahterimaks	7.000.—	1,79	1.700.—	0,53	400.—	0,11	1.000.—	0,37	2.431.—	0,68
5. Maks laada- ja turuplatsidelt .	1.000.—	0,25	1.000.—	0,31	900.—	0,24	50.—	0,02	1.200.—	0,33
6. Maks liiklemisabinõud. veeteedel	—	—	—	—	400.—	0,11	—	—	—	—
7. Maks suvitajatelt	500.—	0,13	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Maks laskeriistade lubadelt . .	1.800.—	0,46	900.—	0,28	1.000.—	0,26	350.—	0,13	1.600.—	0,45
9. Maks jahilubadelt	4.400.—	1,12	1.300.—	0,41	1.600.—	0,42	600.—	0,22	900.—	0,25
10. Maks lõbustustelt	2.000.—	0,51	4.000.—	1,26	600.—	0,16	10.—	0,00	2.500.—	0,69
11. Kantseleimaks	—	—	50.—	0,01	27.—	0,01	50.—	0,02	60.—	0,02
12. Maksude viivituse. % %	2.000.—	0,51	1.150.—	0,36	500.—	0,13	3.000.—	1,10	800.—	0,22
Peatükk I kokku	152.400.—	38,89	104.200.—	32,77	103.199.—	27,44	63.640.—	23,35	111.491.—	30,94
Peatükk II.										
VARANDUSED.										
1. Rendid ja üürid	5.087.—	1,30	1.860.—	0,58	1.096.—	0,29	2.460.—	0,90	1.180.—	0,33
2. Vallasvara müümine	—	—	—	—	100.—	0,03	100.—	0,04	—	—
Peatükk II kokku	5.087.—	1,30	1.860.—	0,58	1.196.—	0,32	2.560.—	0,94	1.180.—	0,33
Peatükk III.										
KAPITALID.										
1. Erikapitalide ja fondide % % .	—	—	—	—	360.—	0,10	—	—	168.—	0,04
2. Üldiste hoiumasside % % . . .	750.—	0,19	20.—	0,01	250.—	0,06	100.—	0,04	100.—	0,03
3. Aktsiate ja osamaksu dividende	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peatükk III kokku	750.—	0,19	20.—	0,01	610.—	0,16	100.—	0,04	268.—	0,07
Peatükk IV.										
MAAVALITSUSE ASUTISED.										
1. Hariduse alal	2.718.—	0,69	9.080.—	2,85	14.830.—	3,95	—	—	13.972.—	3,88
2. Tervishoiu alal	—	—	15.078.—	4,75	28.407.—	7,55	32.425.—	11,89	1.793.—	0,50
3. Hoolekande alal	5.460.—	1,40	11.184.—	3,52	7.601.—	2,02	—	—	49.780.—	13,81
4. Põllunduse alal	—	—	3.000.—	0,94	—	—	—	—	—	—
5. Loomatervishoiu alal	—	—	—	—	—	—	—	—	10.—	0,00
Peatükk IV kokku	8.178.—	2,09	38.342.—	12,06	50.838.—	13,52	32.425.—	11,89	65.555.—	18,19
Peatükk V.										
MAAVALITSUSE ETTEVÕTTED.										
1. Põllumajand. ettev. ülejäägid .	1.997.—	0,51	2.128.—	0,67	575.—	0,16	—	—	—	—
2. Tööstusliste ettev. ülejäägid .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Äriliste ettevõtete ülejäägid .	—	—	—	—	—	—	2.093.—	0,77	—	—
Peatükk V kokku	1.997.—	0,51	2.128.—	0,67	575.—	0,16	2.093.—	0,77	—	—

1935. a. eelarvete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
30.833.—	13,95	108.992.—	20,10	24.595.—	16,08	58.748.—	17,45	90.000.—	17,93	51.887.—	16,22	637.907.—	16,82
25.000.—	11,31	60.000.—	11,07	13.290.—	8,69	30.000.—	8,91	60.000.—	11,96	32.000.—	9,99	405.490.—	10,69
2.400.—	1,08	7.000.—	1,29	3.000.—	1,96	5.000.—	1,48	10.000.—	1,99	5.000.—	1,56	60.500.—	1,59
50.—	0,02	1.732.—	0,32	750.—	0,49	1.500.—	0,45	1.000.—	0,20	1.000.—	0,31	18.563.—	0,49
500.—	0,23	600.—	0,11	350.—	0,23	—	—	700.—	0,14	—	—	6.300.—	0,17
500.—	0,23	—	—	—	—	45.—	0,01	—	—	—	—	945.—	0,02
—	—	125.—	0,02	—	—	—	—	—	—	—	—	625.—	0,01
450.—	0,21	2.250.—	0,41	500.—	0,33	1.750.—	0,52	1.500.—	0,30	1.000.—	0,31	13.100.—	0,35
1.505.—	0,68	2.500.—	0,46	500.—	0,33	2.000.—	0,59	2.600.—	0,52	600.—	0,19	18.505.—	0,49
20.—	0,01	2.500.—	0,46	1.500.—	0,98	2.250.—	0,67	7.500.—	1,49	1.500.—	0,47	24.380.—	0,64
50.—	0,02	60.—	0,01	35.—	0,02	100.—	0,03	—	—	50.—	0,02	482.—	0,01
500.—	0,23	3.000.—	0,55	165.—	0,11	1.500.—	0,44	3.500.—	0,70	2.000.—	0,62	18.115.—	0,48
61.808.—	27,97	188.759.—	34,80	44.685.—	29,22	102.893.—	30,55	176.800.—	35,23	95.037.—	29,69	1.204.912.—	31,76
13.190.—	5,97	22.830.—	4,20	400.—	0,26	2.529.—	0,75	4.078.—	0,81	1.320.—	0,41	56.030.—	1,47
—	—	200.—	0,04	—	—	—	—	—	—	—	—	400.—	0,02
13.190.—	5,97	23.030.—	4,24	400.—	0,26	2.529.—	0,75	4.078.—	0,81	1.320.—	0,41	56.430.—	1,49
—	—	1.321.—	0,24	—	—	165.—	0,04	—	—	275.—	0,08	2.289.—	0,06
50.—	0,02	2.500.—	0,46	100.—	0,07	400.—	0,13	300.—	0,06	—	—	4.570.—	0,12
—	—	—	—	40.—	0,02	—	—	350.—	0,07	—	—	390.—	0,02
50.—	0,02	3.821.—	0,70	140.—	0,09	565.—	0,17	650.—	0,13	275.—	0,08	7.249.—	0,20
8.734.—	3,95	—	—	7.683.—	5,02	31.821.—	9,45	7.880.—	1,57	12.300.—	3,84	109.018.—	2,87
22.600.—	10,22	862.—	0,16	—	—	14.920.—	4,43	—	—	—	—	116.085.—	3,06
2.756.—	1,25	22.760.—	4,19	6.206.—	4,06	17.228.—	5,12	1.075.—	0,21	32.900.—	10,28	156.950.—	4,14
—	—	50.—	0,01	—	—	—	—	—	—	—	—	3.050.—	0,08
—	—	—	—	—	—	600.—	0,18	30.—	0,01	—	—	640.—	0,02
34.090.—	15,42	23.672.—	4,36	13.889.—	9,08	64.569.—	19,18	8.985.—	1,79	45.200.—	14,12	385.743.—	10,17
1.603.—	0,72	4.000.—	0,74	65.—	0,04	381.—	0,11	135.—	0,03	4.781.—	1,49	15.665.—	0,42
—	—	—	—	—	—	—	—	1.569.—	0,31	4.128.—	1,29	5.697.—	0,15
—	—	—	—	—	—	—	—	1.000.—	0,20	—	—	3.093.—	0,08
1.603.—	0,72	4.000.—	0,74	65.—	0,04	381.—	0,11	2.704.—	0,54	8.909.—	2,78	24.455.—	0,65

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Peatükk VI. KULUDE TASU.										
1. Sotsiaal-administratsiooni alal	745.—	0,19	—	—	—	—	—	—	300.—	0,08
2. Hariduse alal	—	—	700.—	0,22	—	—	—	—	1.169.—	0,33
3. Tervishoiu alal	350.—	0,09	—	—	283.—	0,07	100.—	0,04	—	—
4. Hoolekande alal	6.900.—	1,76	—	—	7.175.—	1,91	3.000.—	1,10	8.310.—	2,31
5. Põllunduse alal	277.—	0,07	1.018.—	0,31	—	—	550.—	0,20	—	—
6. Teedekapitali alal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Maavalitsuse alal	—	—	10.—	0,01	—	—	—	—	790.—	0,22
8. Autojuhtide eksamid	—	—	—	—	—	—	150.—	0,05	—	—
Peatükk VI kokku	8.272.—	2,11	1.728.—	0,54	7.458.—	1,98	3.800.—	1,39	10.569.—	2,94
Peatükk VII. TOETUSED.										
1. Riigilt	—	—	—	—	—	—	—	—	100.—	0,03
Peatükk VII kokku	—	—	—	—	—	—	—	—	100.—	0,03
Peatükk VIII. MITMESUGUSED TULUD.										
1. Juhuslikud tulud	500.—	0,13	22.—	0,01	550.—	0,15	100.—	0,04	69.—	0,02
Peatükk VIII kokku	500.—	0,13	22.—	0,01	550.—	0,15	100.—	0,04	69.—	0,02
Korralised tulud kokku	177.184.—	45,22	148.300.—	46,64	164.426.—	43,73	104.718.—	38,42	189.232.—	52,52
ERAKORRALISED TULUD.										
1. Kinnisvarade müümine	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Laenud	—	—	15.000.—	4,72	25.000.—	6,65	35.000.—	12,84	—	—
Erakorral. tulud kokku	—	—	15.000.—	4,72	25.000.—	6,65	35.000.—	12,84	—	—
Korral. ja erakorral. tulud kokku	177.184.—	45,22	163.300.—	51,36	189.426.—	50,38	139.718.—	51,26	189.232.—	52,52
TEEDEKAPITALI TULUD.										
1. Maksud	85.630.—	21,85	48.083.—	15,18	52.061.—	13,84	33.750.—	12,38	64.110.—	17,79
2. Maanteede päraldiste tulud	—	—	—	—	82.—	0,02	330.—	0,12	96.—	0,03
3. Toetused	113.140.—	28,87	81.724.—	25,80	92.543.—	24,61	95.185.—	34,92	104.880.—	29,11
4. Mitmesugused tulud	15.900.—	4,06	24.100.—	7,66	41.929.—	11,15	3.600.—	1,32	2.000.—	0,55
Teedekapitali kogutulud	214.670.—	54,78	153.907.—	48,64	186.615.—	49,62	132.865.—	48,74	171.086.—	47,48
Tulude kogusumma	391.854.—	100%	317.207.—	100%	376.041.—	100%	272.583.—	100%	360.318.—	100%

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1.017.—	0,46	1.273.—	0,23	—	—	—	—	150.—	0,03	200.—	0,07	3.685.—	0,10
480.—	0,22	1.200.—	0,22	415.—	0,27	383.—	0,11	—	—	400.—	0,12	4.747.—	0,13
1.281.—	0,58	671.—	0,12	460.—	0,31	450.—	0,14	—	—	1.000.—	0,31	4.595.—	0,12
—	—	3.800.—	0,71	3.690.—	2,41	—	—	8.970.—	1,78	7.500.—	2,34	49.345.—	1,30
—	—	—	—	50.—	0,03	—	—	—	—	—	—	1.895.—	0,05
—	—	—	—	700.—	0,46	—	—	—	—	—	—	700.—	0,02
750.—	0,34	600.—	0,11	50.—	0,03	2.—	0,00	—	—	192.—	0,07	2.394.—	0,06
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150.—	0,00
3.528.—	1,60	7.544.—	1,39	5.365.—	3,51	835.—	0,25	9.120.—	1,81	9.292.—	2,91	67.511.—	1,78
5.000.—	2,26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.100.—	0,14
5.000.—	2,26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.100.—	0,14
281.—	0,13	468.—	0,09	50.—	0,03	498.—	0,15	4.203.—	0,84	67.—	0,02	6.808.—	0,18
281.—	0,13	468.—	0,09	50.—	0,03	498.—	0,15	4.203.—	0,84	67.—	0,02	6.808.—	0,18
119.550.—	54,09	251.294.—	46,32	64.594.—	42,23	172.270.—	51,16	206.540.—	41,15	160.100.—	50,01	1.758.208.—	46,37
1.665.—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.665.—	0,04
—	—	1.166.—	0,21	11.800.—	7,71	20.000.—	5,94	40.000.—	7,97	—	—	147.966.—	3,90
1.665.—	0,75	1.166.—	0,21	11.800.—	7,71	20.000.—	5,94	40.000.—	7,97	—	—	149.631.—	3,94
121.215.—	54,84	252.460.—	46,53	76.294.—	49,94	192.270.—	57,10	246.540.—	49,12	160.100.—	50,01	1.907.839.—	50,31
38.036.—	17,21	101.551.—	18,72	23.815.—	15,58	45.638.—	13,55	102.798.—	20,48	59.200.—	18,49	654.672.—	17,28
360.—	0,16	2.050.—	0,38	50.—	0,03	300.—	0,09	—	—	700.—	0,22	3.968.—	0,10
52.615.—	23,81	135.764.—	25,03	52.834.—	34,45	97.950.—	29,09	150.540.—	30,00	99.472.—	31,08	1.076.497.—	28,36
8.789.—	3,98	50.656.—	9,34	—	—	6.000.—	0,17	2.000.—	0,40	628.—	0,20	150.202.—	3,95
99.800.—	45,16	290.021.—	53,47	76.549.—	50,06	144.488.—	42,90	255.338.—	50,88	160.000.—	49,99	1.885.339.—	49,69
221.015.—	100%	542.481.—	100%	152.943.—	100%	336.758.—	100%	501.878.—	100%	320.100.—	100%	3.793.178.—	100%

Seadus ise sellele küsimusele ei vasta, arvatavasti seepärast, et seaduse väljatöötamise ja Riigikogu poolt vastuvõtmise ajal (29. oktoobril 1925.) ei arvatud, et üldse võiks tekkida sarnane küsimus, et tuleks ette juhtumeid, kus usuühingud kavatsesid laiendada avalikke matmispaiku avaliku matmispaiga mõttes.

Selleks eelduseks olid mitmed alused. Ühelt poolt olid usuühingud enamalt jaolt üldse selle vastu, et nende surnuaiad muudetakse avalikkudeks matmispaikadeks, kuhu peab matma ka vastavasse kogudusse mittekuuluvaid isikuid. Kuna Matmispaikade seadus näeb ette (§ 3) ka eramatmispaikade asutamist, muuseas usuühingute ja eraseltside poolt oma liikmete tarvis (p. 1), siis võidi arvata, et usuühingud kasutavad tulevikus ainult seda võimalust, kui vanad surnuaiad kipuvad kitsaks jääma.

Teisest küljest arvati, et nagu tähendatud Matmispaikade seaduse seletuskirjas, „oleks loogilisem, pidades silmas kiriku ja riigi lahutamise põhimõtet, ka olevad avalikud surnuaiad üle anda kohalikkude omavalitsuste kätte, s. o. tervet matmiseaja kommunaliseerida, kuid see oleks riigielu oleva olukorra juures ebatstarbekohane kui ka enneaegne. Seepärast oleks otstarbekohasem kommunaliseerimisele ainult algus panna, tema edaspidist arenemist elu enese hoolde jättes“ (II Riigikogu protokollide lisad, 9. istungjärk, 5. okt. 1925 — 18. dets. 1925, veerud 27, 28). Seega jäeti nagu olude sunnil surnuaiad kogudustele, olles arvamisel, et aja jooksul nii-kui-nii asjad lähevad omavalitsuste kätte.

Tegelik elu on läinud teist rada. Nüüd tuleb vastavatel riigi- ja omavalitsusasutustel lahendada küsimusi, mis seaduses on jäetud lahendamata.

Kõigepealt peab pidama silmas, et usuühingud võivad küll laiendada nende valitsemisel olevaid avalikke matmispaiku, uusi avalikke matmispaiku nemad aga asutada ei saa. Nimelt näeb seaduse § 4 ette avalikkude matmispaikade laiendamist, ilma et oleks tähendatud, et mõnda liiki avalikkudest matmispaikadest üldse ei saa laiendada või et laiendamise korral muutuks nende valitsemise viis. Sellevastu aga kuuluvad seaduse § 2. järgi avalikkude, s. o. üldtarvitamiseks määratud matmispaikade alla: 1) linnade, alevite, maade, suuremate valdade või valdade ühenduste poolt asutatavad matmispaigad ja 2) usuühin-

gute (koguduste) senised (s. o. kuni seaduse maksmahakkamiseni) surnuaiad. Kui usuühing asutab mõne uue matmispaiga, võib see olla ainult eramatmispaik (§ 3. p. 1.).

Olgu siin muuseas tähendatud, et ühele osale omavalitsustest, nimelt valdadele, mis ei kuulu suuremate hulka, ei ole üldse antud võimalust asutada matmispaiku; ainult siis, kui nad ühinevad matmispaiga asutamiseks teiste valdadega, on neil see võimalus. Missugused need suuremad vallad aga on, selle kohta ei leidu juhatusi ei seaduses ega selle põhjal väljaantud määruses (RT nr. 67 — 1926. a., Siseministri määrus 31. aug. 1926. a. matmispaikade asutamistingimuste ja tarvitamise, maksude, järelevalve ja korraldamise ning tervishoidlikkude nõuete, samuti suletud matmispaikade edaspidise kasutamise kohta). Nii et küsimuse otsustamine, kas mõni vald kuulub suuremate valdade hulka matmispaiga asutamisel, oleneb täiesti Siseministri äranägemisest, kes annab suurematele valdadele loa avaliku matmispaiga asutamiseks, resp. laiendamiseks (Matm. sead. § 4).

Nende suuremate valdadega on seaduses juhtunud veel üks teine arusaamatus: teatavatel, seaduses ettenähtud kordadel läheb usuühingu avalik matmispaik „vastava linna, alevi, maa, valla või valdade ühenduse valitsemise alla“ (§ 7). Siin ei kõnelda enam suuremast vallast, kuid „valla“ all tuleb siiski mõista just seda „suuremat valda“, s. o. valda, mis surnuaeda võib asutada, nagu tähendas seaduse arutamisel Riigikogus toleaeagne Siseminister K. Einbund (II Riigikogu protokollid, 9. istungjärk, 1925, veerg 225). On aga tähendamata jäetud, mis sünnib nende usuühingute avalikkude matmispaikadega, mis § 7 ettenähtud juhtudel lähevad vastava omavalitsuse valitsemisele, kui nad asuvad väikeses või keskmise suurusega vallas.

II.

Avalikkude matmispaikade asutamise ja nende laiendamise kord on nähtud ette seaduse § 4, mille järgi see asutamine ja laiendamine sünnib vastava omavalitsuse esituskogu otsusel, kusjuures erandlik kord on nähtud ette ainult alevite, suuremate valdade ja valdade ühenduste poolt kavatsatavate matmispaikade asutamiseks ja laiendamiseks, milleks on tarviline peale vastava omavalit-

suse esituskogu otsuse veel vastava maavolikogu (nüüd ajutise maavalitsuse) otsus ja Siseministri luba.

Kuna seaduses loetletud erandite hulka usuühingute avalikud matmispaigad ei kuulu, peab järeldama, et usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine sünnib üldises korras, s. o. vastava omavalitsuse esituskogu otsusel.

Küsimust aitab selgitada veel Matmispaikade seaduse § 7, mis näitab, mispärast muuseas usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamise üle otsustamine anti omavalitsuste kompetentsi ja mitte, näiteks, Siseministri võimkonda.

Matmispaikade seaduse § 7 järgi lähevad usuühingute endised (§ 2. p. 2.) surnuaiad ühingute likvideerimise korral, samuti sel korral, kui ühingud nende valitsemisest või tarvitamisest loobuvad või sama seaduse § 9 korras antud eeskirju rikuvad, vastava linna, alevi, maa, valla või valdade ühenduse valitsemisele. Tähendab, omavalitsused on huvitatud usuühingute matmispaikades valitsevast korrast, eriti ka sellest, kas matmispaika suurendatakse, kas see laiendamine on tarvilik, otstarbekohane ja kasulik.

On endastmõistetav, et surnuaedade mõiste alla selle paragrahvi järgi kuuluvad nii endised matmispaigad kui ka pärast Matmispaikade seaduse maksma hakkamist nende matmispaikade laiendamiseks juurelisatud osad, kui viimased samuti moodustavad avaliku matmispaiga. Kui sellest paragrahvist teisiti aru saada, siis võiks asi kujuneda nii, et näit. usuühingute endiste surnuaedade piirides ei või usuühingud § 9 korras antud eeskirju rikkuda (vastasel korral läheb vastav matmispaik omavalitsuse kätte), laiendatud osas aga, mis on juure võetud avaliku matmispaigana, võivad nad seda teha, ilma et neil tuleks karta seetõttu sellest osast ilma jääda.

Küsimus seisab lõpuks ju ainult selles, missuguseid omavalitsuse esituskogusid mõtles seadusandja. Vastavate omavalitsuste esituskogude (§ 4) all. kelle otsustada anti avalikkude matmispaikade asutamine ja nende laiendamine.

Ei saa kahelda, et minnes välja seaduse § 2. p. 1. ja § 4, on õigus neid küsimusi otsustada linna- ja maavolikogudel (nüüd ajutistel maavalitsustel). kuid kas see õigus on ka teiste omavalitsuste esituskogudel?

Seaduse § 4. näeb ette alevite, suuremate valdade ja valdade ühenduste poolt

kavatsetavate matmispaikade asutamiseks ja laiendamiseks peale vastavate esituskogude otsuse veel maavolikogu (ajutise maavalitsuse) otsuse ja Siseministri loa, nii et loetletud omavalitsuste õigused on õige piiratud juba nende enesest poolt asutatavate ja laiendatavate matmispaikade suhtes. Minnes välja sellest ning kaalutlustest, et 1) usuühingu avalik matmispaik, mis tahetakse laiendada avaliku matmispaiga mõttes, võib kuuluda kasutamisele, näiteks, nii alevi kui ka mõne või isegi mitme valla elanikkude poolt, et 2) üksikul alevil või vallal puudub ülevaade, kui suur on vajadus usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamiseks vastavas maas, ja et 3) maavalitsus võib tarbekorral vastavate ressurside olemasolul alati ise asutada avaliku matmispaiga, peab järeldama, et teistel omavalitsustel, peale linnaomavalitsuse ja ajutise maavalitsuse, ei ole õigust ega alust kõnesolevat küsimust otsustada.

Sootuks iseküsimus on, kuidas sünnib usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine, kui seda laiendamist soovitakse läbi viia eramatmispaiga mõttes, teiste sõnadega, kui tahetakse usuühingu avalikule matmispaigale juure lisada osa, mis oleks eramatmispaik.

Eramatmispaikade asutamine sünnib Siseministri loaga, kusjuures ära kuulatakse vastava maa- või linnavalitsuse arvamist (Matm. sead. § 5).

Sellest järgneb, et, kuna muid kitsendusi seadus eramatmispaikade asutamiseks ei tee, seaduse teksti järgi on võimalik laiendada usuühingu avalikku matmispaika eramatmispaigaga, kui Siseminister annab selleks loa.

Kui nüüd mõni usuühing tahab olemasolevat avalikku matmispaika laiendada ja juurevõetud osa kasutada eramatmispaigana, siis tekib olukord, et ühel ja samal matmispaigal võib, näiteks, ühes matmispaiga osas matta isikuid, kes vastavasse usuühingusse ei kuulu, teises osas aga võib matta ainult koguduse liikmeid. Kui matmispaiga avalik osa on täis maetud, siis võib juhtuda, et mitteilikeil ei olegi enam matmiseks kohta.

Neil põhjusil ja samuti selleks, et nagu tähendatud Matmispaikade seaduse seletuskirjas, eramatmispaikade „vaba asutamine võiks muutuda võistluseks avalikkudele matmispaikadele ning teisest küljest raskendaks järelevalvet nende üle“, ongi Siseministrile antud loaandmise õigus.

„Seaduses ei ole loetletud tingimusi, milliste olemasolul Siseminister on kohustatud eramatmispaiga asutamiseks loa andma, ega tingimusi, millistel minister võib loa andmisest keelduda. Loa andmine või keeldumine sellest on jäetud seega Siseministri otsustada ning see oleb iga üksiku juhu asjaolude hindami-

sest“. (Riigikohtu adm.-os. t. nr. 292² — 1930. Luke koguduse eramatmispaiga asutamise asjus.)

Nii et usuühingute avalikkude matmispaikade laiendamine eramatmispaiga on võimalik, kuid oleneb täiesti Siseministrilt ja tema seisukohast igal üksikul juhul.

Vallavalitsuste poolt tõestatud volituste maksvusest.

E. Valk, Liigvalla vallasekretär.

Tsiviil kohtupidamise seaduse §§ 47-a ja 248-a annavad vallavalitsustele õiguse tõestada allkirjasid volitusil. Vallavalitsused selle õiguse tarvitamisel ei piirdunud seni üksi volitaja allkirja tõestamisega, vaid tõestasid ka volitaja isiku õigus- ja teguvõimet, seda tehes notarite eeskujul ja arvamisel olles, et selle juurdelisamiseta volikirja ei omagi maksvust.

Vallavalitsuste poolt sel viisil tõestatud volikirjad leidsid ka tunnustamist, kusjuures isegi nõuti, et vallavalitsuselt tõestatud volikiri vastaks täpselt notariaalse volikirja nõuetele.

Õigus- ja teguvõime tõestamisele tõmbas aga kriipsu peale Riigikohtu oma otsusega 24. jaan./28. veebr. 1930. a. selletades, et seadus ei ole vallavalitsusele andnud õigust tõestada allakirjutaja teguvõimet, missuguste asjaolude tõestamine on seadusega antud notaritele.

Sellest peale oli selge, et õigus- ja teguvõime konstateerimine vallavalitsuse poolt ei oma maksvust, kuid ühes sellega oli kõigutatud vallavalitsuste poolt tõestatud allkirjaga volituse maksvus üldse, sest igal juhul võidakse ju tõsta üles vaielus volitaja õigus- ja teguvõime kohta, isegi kohtu enda poolt ex officio. Nii tühistaski üks rahukohtunik varsti peale Riigikohtu otsuse avaldamist L. vallavalitsuse poolt tõestatud allkirjaga volituse, seda tehes kahel põhjusel: esiteks seepärast, et vallavalitsusel puuduvat üldse õigust tõestada volitusil allkirjasid ning teiseks polevat tõendatud volitaja õigus- ja teguvõime vaatamata, et pooltena protsessis esinesid advokaadid.

Kõigest sellest ei tule ometi järeldada, et vallavalitsuse poolt tõestatud allkirjaga volitused on tühised, või et nende maksvuse (kehtivuse) vastu saab kergesti vaielda.

Vaatamata igasugusile kohtuotsusile peaks omama maksvuse vallavalitsuse

poolt tõestatud füüsilise isiku allkirjaga kohtule esitatavad volitused seni, kui on muutmata Ts. kohtupid. seaduse §§ 47-a ja 248-a, millised kuuluvad käsitamisele esimene rahukohtuasjades ja teine üldkohtuasjades ja milliste järgi vallavalitsuse poolt tõestatud allkirjaga volituse põhjal võivad esineda rahukohtu asjades (rahukohtuniku juures ja rahukogu II astmes) nii advokaadid kui ka eraisikud, üldkohtuasades aga (s. o. rahukogu I astmes) ainult vannutatud advokaadid, kuid mitte nende abid. Eraisikud võivad muidugi esineda ainult piiratud (Kohtuasut. sead. §§389, 406¹⁸ j. t.).

Juriidiliste isikute poolt väljaantud volikirjel allkirjade tõestamiseks, nagu nähtub eeltoodud Riigikohtu otsusest, puudub vallavalitsusel õigus, sest sel puhul tuleks tingimata tõestada volitaja teguvõimet, milline tõestamine peab toimuma seadust korras, s. o. Not. seaduse § 127 p. 6 ja § 147 antud reeglite järele. Erandina Riigikohtu vastava kuid väljakuulutamata seletuse järele on juriidiliste isikute vallavalitsuse poolt tõestatud volitused maksavad rahukohtuasjades ning vann. advokaatidel ka üldkohtuasjades juhul, kui volitusele on kirjutatud alla kõik juhatuse liikmed, millejuures aga vallavalitsusel ei tule lisada juure seda, et allakirjutatud on juhatuse liikmed jne., mida kõike võib pärast kontrollida vastuvaieluse korral ja kohtu poolt ex officio.

Eraõigusliku juriidilise isiku volitus peaks olema vormilise volikirja näol antud, kusjuures kui see on antud protokollilise ärakirja näol, vallavalitsus ei saa seda tõestada.

Vallavalitsuse tõestatud allkirjaga volitus võib antud olla ka üld- ehk universaalvolikirja näol, millist volikirja saab aga tarvitada samades piirides kui lihtvolikirja (ühes asjas), s. o. asjaajamisel rahukohtuniku juures ja üldkohtutes vann.

advokaadi kaudu. Kinnistusjaoskonnad ja notarid sarnaseid volikirje ei tunnista.

Vallavalitsus tõestab ainult volitaja allkirja, juure lisamata, kas allakirjutanu on õigus- ja teguvõimne, mida seadus vallavalitsuse poolt tõestatud volikirjade jaoks ei nõua ja milline õigus ka vallavalitsusel puudub, kuid kui vallavalitsus seda teinud, siis ei muutu volitus selle tõttu iseenesest veel tühiseks. Kui kohtus tõstetakse vaieldus volitaja õigus- ja teguvõime kohta, siis peab vaidlustõstja oma vastuvaielust põhistama ja tõestama. Ei tee tema seda, tuleks vastuvaieldus tähelepanemata jätta (see seisukoht on väljendatud

Riigikohtu seletuses nr. 24/43 ja sama on kinnitanud mitmed vanemad õigusteadlased).

Kuna vallavalitsused peavad hääleõiguslike kodanike nimekirja ja selles seisavad ainult õigus- ja teguvõimsad kodanikud, ning et vallavalitsustel on õigus anda tõendusisiku hääleõiguslike kodanike nimekirjas seismise kohta, mis üheväärne õigus- ja teguvõime tõestamisega, siis on soovitatav, et allkirja tõestamise päälkirjale saaks lisatud juure, et allakirjutanu seisab valla hääleõiguslike kodanike nimekirjas.

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 6. juunil 1934. a. Tallinnas.

Koos 8 juhatuse liiget.

§ 1.

Juhatuses ametite jagamine.

Juhatuses esimeheks valitakse tagasi ühel häälel H. Lauri. Aseesimeesteks valitakse P. Männik, A. Einsehn ja A. Eichenbaum.

§ 2.

Liidu 1934. a. eelarve tasakaalustamiseks liikmemaksu tõstmise küsimus.

Otsustatakse asuda Liidu nõukogu poolt vastuvõetud otsuse täitmisele maaomavalitsuste liikmemaksu tõstmise asjas ja sellest maaomavalitsustele teatada.

§ 3.

Seisukoha võtmine Svenska Landskommunernas Förbunds kutse kohta kongressi osavõtmise asjus.

Otsustatakse Rootsi valdade liidu kongressile mitte esitajat saata, kuna see läheb kulukaks ning saata ainult tervitusgramm.

§ 4.

Seisukoha võtmine Pärnu maaomavalitsuse kirja kohta valimisnimekirjade korraldamise asjas.

Leitakse, et puudused valimisnimekirjade juures ei olene mitte nimekirjade pidamise viisist, vaid nimekirjade pidajatest enestest. Ühtlasi puudu-

vad senini ka ühtlased juhtnõõrid ja vormid nimekirjade pidamise kohta valdades.

Otsustatakse teatada Siseministri administratiiv osakonnale, et tuleks maksma panna ühtlased vormid ja anda juhtnõõrid valijate nimekirjade pidamiseks valdades.

§ 5.

Seisukoha võtmine Koerte maksustamise ja registreerimise seaduse eelnõu kohta.

Põllutööministeeriumi poolt väljatöötatud Koerte maksustamise seaduse eelnõu kiidetakse põhimõtteliselt heaks. Üksikute vähete paranduste kohta otsustatakse saata vastav märgukiri Põllutööministeeriumile.

§ 6.

Seisukoha võtmine Hangete seaduse eelnõu kohta.

Hangete seaduse eelnõu selles osas, millega seda tahetakse laiendada ka omavalitsustele, leitakse olevat maaomavalitsuste seisukohalt täiesti vastuvõetamatu, kuna valdades oleks võimatu täita kõiki vormalusi, mis seadus ette näeb. Otsustatakse saata vastav märgukiri Vabariigi Valitsusele ja Siseministrile.

§ 7.

Seisukoha võtmine Siseministeeriumi poolt väljatöötatud põhilauseste kohta maaomavalitsuste valitsemise korraldamise asjus.

Väljatöötatud põhilauseid võetakse teatavaks ning otsustatakse saata Riigivanema ja Siseministri juure Liidu dele-

gatsioon koosseisus — H. Lauri, P. Männik ja F. Vellner asja selgituseks, informatsiooni saamiseks ja omavalitsuste päevaküsimuste ja hädade ettekandmiseks.

§ 8.

Seisukoha võtmine Petseri maavalitsuse kirja kohta maamaksu suurendamise asjas.

Maksudevalitsuse poolt on saadetud Liidule seisukoha võtmiseks Petseri maavalitsuse kiri maamaksu suurendamise asjas. Otsustatakse koguda andmeid maakondadelt maksude laekumise ja võlgade kohta valdades. Maksudevalitsusele aga teatada, et Petserimaa alaline seisukord ja rahvastiku koosseis tingib eriliste abinõude tarvitusele võtmise tulude hankimiseks omavalitsustele.

Riigikohtu seletusi.

Kas vaimuhaigete ja langetõbiste eest hoolitsemise kulude kandmise kohta on kohaldatavad Hoolekandeseaduse §§ 19, 20 ja 21 eeskirjad?

Vastus: eitav.

Vaimuhaigete ja langetõbiste eest hoolitsemise kulude kandmine ravimisasutistes, varjupaikades ja perekondades ühes neisse paigutamise kuludega toimub Hoolek. s. §§ 124, 125 ja 126 järgi ning nende kulude kandmise kohta ei ole kohaldatavad Hoolek. s. §§ 19, 20 ja 21 eeskirjad. § 126 näeb ette otseselt, et vaimuhaige ja langetõbise saatekulud ravimisasutisse, varjupaika või perekonda kannab, kui vai-

§ 9.
Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ nõukokku uute esindajate määramine.

Liidu esindajatena Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ nõukokku määratakse P. Männik ja F. Vellner.

§ 10.

Läbirääkimisi.

Liidu peasekretäri ettekande järele otsustatakse saata koos Linnade Liiduga kiri Majanduseministrile, et Liidu esindajale maksupeakomitees tuleks maksta vastavad päevarahad istunud päevade eest.

V. Tartu poolt ülestõstetud küsmuses maal elanikkude registreerimise uuesti sissetoomise asjas otsustatakse välja nõutada Riigikogust vastavad materjalid ja võtta küsimus uuesti järgmise juhatuse koosoleku päevakorda.

muhaige ise ja tema sugulased seda ei suuda, see omavalitsusasutis, kelle piirkonnas vaimuhaige või langetõbine asutisse paigutamise ajal viibib, mille juures ei ole ettenähtud kulude tagasiandmise võimalust teiselt omavalitsusasutiselt Hoolek. s. § 19. kohaselt või varjupaika paigutava alalise elukoha omavalitsusasutiselt. §§ 19, 20 ja 21 kohaselt võib hoolekande kohustise üle otsustada abiandmise korraldamisel vaimuhaigele ja langetõbisele üksnes kodus, kuna paigutamisel perekonda, ravimisasutisse või varjupaika on abiandmiskulude kandmine teisiti korraldatud §§ 124, 125 ja 126.

(RkhA toim. nr. 233 I — 1933.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 10. Praktika ajast vallasekretäri kutseksamile pääsemiseks. Kas vallasekretäri kutseksamile vajalise 2 aastase kantselei praktika hulka arvatakse ka praktika, mis saadud: a) sadamakapteni kantseleis, b) metskonna kantseleis, c) kaitseväes sundaega teenides kaitseväge kantseleides. V. A.

Vastus: Praktika aja arvestamine oleneb kutseksami komisjoni seisukohast. Vormiliselt peaks arvestama ka loetletud praktika ajaga, kuna see on teenitud administratiiv asutustes, mida näeb ette ka Eksamikava vallasekretäri kutse omandamiseks. (R. T. nr. 22 — 26. a.)

Küsimus nr. 11. Haridusest vallasekretäri kutseksamile pääsemiseks. Kas keskkooli hari-

dusega isikult nõutakse vallasekretäri kutseksamile laskmisel tingimata vähemalt 2 aastast kantselei praktikat? Vastavast seadusest R. T. nr. 22—1926. a. „Eksamikava vallasekretäri kutse omandamiseks“ § 4 lit. b. p. 5 märkusest, kus öeldud, et vallasekretäri kutseksamile laskmisel kõrgema haridusega isikult võib praktika nõue ära jääda, ei selgu kas kõrgema hariduse all mõistetakse ülikooli haridust, või nõuetavast s. t. algkooli 6. kl. haridusest kõrgemat haridust, mille järele keskkooli haridusega isikult peaks jääma ära 2-aastase praktika nõue.

V. A.

Vastus: Kõrgema hariduse all on mõeldud ainult ülikooli kursuse lõpetanud isikuid.